

e-ISSN: 2630-6417

International Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences (JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8 Issue: 59
Year: 2022 December
Pp: 1819-1823

Arrival
23 September 2022
Published
31 December 2022

Article ID
66546
Article Serial Number
11

DOI NUMBER
<http://dx.doi.org/10.29228/JOSHA.5.66546>

How to Cite This Article
Ünal Akbulut, E.C. (2022).
"İstanbul'da Piyanonun Başlangıç Tarihçesine Özet Bir Bakış", Journal of Social,
Humanities and Administrative
Sciences, 8(59):1819-1823

International Journal of Social,
Humanities and Administrative Sciences
is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0
International License.
This journal is an open access, peer-
reviewed international journal.

İstanbul'da Piyanonun Başlangıç Tarihçesine Özet Bir Bakış

A Summary Overview Of The Beginning History Of Piano Education In Istanbul

Emine Ceylan ÜNAL AKBULUT

Doç., Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat Ve Tasarım Fakültesi, Sahne Sanatları Bölümü, İstanbul, Türkiye

ÖZET

Piyanonun 18.yüzyılda keşfedilmiş bir enstrüman olup tüm dünyada kullanılmaktadır. Eğitim repertuarı da aynı şekilde son derece yaygındır. Piyanonun çalma konusunda farklı ülkelerde çeşitli ekoller oluşmuştur. Günümüzde çalınan piyanonun Türk topraklarına gelişi Osmanlı İmparatorluğunda 19.yüzyılda olmuştur. Sarayda padişahlardan başlayarak şehzadeler, sultanlar Avrupa'dan getirtilen eğitimcilerden ders almışlardır. Sonrasında ülkenin eğitimli aileleri de çocuklarına piyano dersi aldirmaya başlamışlardır. Özellikle İstanbul'da yüzyılın sonunda piyano eğitimci sayısı oldukça artmıştır. Cumhuriyetin kuruluşu ile açılan konservatuar ve Muallim Mektebi ile piyano eğitimi kurumsallaşmıştır. Bugüne geldiğimizde sayıları 200'ü geçen okulumuzda piyano eğitimi verilmektedir. Bu okullar Konservatuarlar, Güzel Sanatlar Liseleri, Müzik Fakülteleri/Bölümleridir. Piyano eğitimine dün olduğu gibi bugün de ilgi oldukça fazladır.

Anahtar Kelimeler: Piyanonun, Eğitim, Tarihçe, İstanbul

ABSTRACT

The piano is an instrument invented in the 18th century and is used all over the world. The educational repertoire is also extremely widespread. Various schools have emerged in different countries about playing the piano. The arrival of the contemporary piano in Turkish lands was in the 19th century in the Ottoman Empire. Starting from the sultans in the palace, the princess and sultans took lessons from the educators brought from Europe. Afterwards, educated families of the country started to have their children take piano lessons. Especially in Istanbul, the number of piano instructors increased considerably at the end of the century. With the founding of the Republic, the conservatory and the Teacher's School became institutionalized. Today, number of piano education schools given more than 200. These schools are conservatories, Fine Arts High Schools, Music Faculties/Departments. There is a great deal of interest in piano education today as it was yesterday.

Keywords: Piano, Education, History, Istanbul

1. GİRİŞ

Piyanonun atası Organum, Psalterion ve Tympanon olarak sıralamıştır (Fenmen, 1947: 2). Bu enstrümanlar dışında telleri parmak uçlarıyla çekilen kanun, santur, dulcime de piyanonun atası olarak kabul edilmektedir. Tuşlu çalgılar ailesi olarak adlandırılan diğer enstrümanlar: Klavikord, Klavsen'dir (Arslan, 2005:79). Floransalı Bartolomeo Cristofori 1711 yılında hem hafif hem de kuvvetli çalınabilen *Piano-Forte* adını verdiği enstrümanı icat etmiştir.(Fenmen, 1947: 5) Bu enstrüman için ilk besteyi Muzio Clementi henüz 18 yaşında 1773'te bestelemiştir. (Fenmen, 1947:9) Eser, Piyanonun için Üç Sonatin'dir. Bugün halen çalınan eserler, enstrümanın temellerinin atılmasına yardımcı olmuştur. Eserin en önemli özelliği hem *piano* hem de *forte* müzik cümlelerinin duyurulmasıdır. Sonat formunda yazılmış besteler bir piyanonun öğrencisinin pedagojik olarak mutlaka öğrenmesi gereken eserlerdir. Yeni başlayan öğrenciler için piyanoda hem hafif hem kuvvetli ses çıkarmaya dayalı donanımı kazanma adına son derece faydalı bir çalışmadır.

C.P.E.Bach "Gerçek Piyanonun Çalma Sanatı Üzerine Deneme" adını verdiği kitapta ilk kez klavyeli bir enstrümanda şarkı söylercesine (cantabile) çalmaktan söz etmiştir (Fenmen, 1947:15) . Piyanonun icadı ile birçok besteci günümüze kadar çok sayıda repertuar oluşturmuştur. Bu repertuarlar hem konserler için hem de konserlere hazırlık eğitici kısa parçalar şeklindedir. J.S.Bach'ın eserleri klavsen ve klavikord için yazılıysalar da piyanonun repertuarına girmiştir (Fenmen, 1947: 22).

İstanbul'da piyanonun eğitiminin tarihçesini araştırırken topraklarımızda piyanonun derslerinin ilk olarak nasıl başladığı bilgisine ulaşmak gerekmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Günümüzde, sayıları her geçen gün artan piyanonun öğrencileri için ülkemizdeki piyanonun eğitim tarihine yönelik bilgilerin tek bir kaynaktan ulaşılabilir olması araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırmada veriler tarihsel yöntem ile toplanmıştır. Yayınevleri, kütüphaneler ve internet siteleri ile kaynaklara ulaşılmıştır. Osmanlı sarayından başlayarak, Cumhuriyetin ilk yıllarına gelene kadar İstanbul, Cumhuriyetin ilanı ile İstanbul ve Ankara'daki piyano eğitim tarihi araştırmanın konusudur.

2.1. Osmanlı Sarayında Piyano Öğretimi

Topraklarımızda batı müziğinin ile tanışma Osmanlı İmparatorluğuna zamanında olmuştur. 16yy.da Fransa Kralı I. François Kanuni Sultan Süleyman'a bir orkestra göndermiştir. 19. Yüzyıl ortalarına doğru Padişah II. Mahmut döneminde Mehter yerine bando kurulmuş, Gaetano Donizetti ülkeye davet edilmiş ve Osmanlı'da ilk Batı Müziği dersleri başlamıştır (Alpaslan ve Gökdemir, 2019: 284-285).

Osmanlı saraylarında piyano eğitimi, Avrupalı müzisyenlerin çağırılması ile başlamıştır(Güzel, 2020: Önsöz). Yabancı dil bilen mürebbiyelerin hali vakti yerinde ailelere aynı zamanda piyano dersi de verdikleri belirtilmiştir (Güzel, 2020: 14). Sultan V. Murad şehzadeliği sırasında, Guatelli Paşa (Ergin, 1999: 13), (Büyükturan, 2021: 13) Dussap Paşa, Augusto Lombardi (Kosal, 2001: 37;54), ve Alexandre gibi hocalardan Batı müziği ve piyano eğitimi almıştır (Güzel, 2020: 17). Kendisi Sultan II. Abdülhamid'in kardeşidir. Donizetti tarafından yetiştirilen kalfalar da piyano dersi vermişlerdir. Dürr-i Nigar Hanım bunlardan bir tanesidir (Baydar, 2010: 247). Kendisi bir piyano eğitmenidir (Büyükturan, 2021: 13). Liszt'in öğrencisi Hegyei, padişah II. Abdülhamid'in kızı Ayşe Sultan'ın piyano hocasıdır (Kosal, 2001: 75). 19. yüzyılda sayısı düzineleri bulan Fransız, İngiliz ve Alman İstanbul'da piyano hocalığı yapmıştır (Kosal, 2001: 126). Öyle ki, ortalama olarak yılda 400 piyano satıldığı 1860'lı yıllara ait kayıtlarda tespit edilmiştir (Kaygısız, 2000:167).

2.2. Osmanlı İmparatorluğunda Ders Veren Piyano Eğitmenleri

Giuseppe Donizetti (1788-1856), Callisto Guatelli (1820-1899), Francesco Della Sudda (?-?), Fernando d'Aranda [Daranda Paşa] (1846-1919), nam-ı diğer Ali Bey, Paul Dussap (1840-1922), Geza Hegyei (1863-1926), Paul Lange (1865-1920), Enrico Henri Furlani (1870-1940), İtalo Selvelli (1863-1918), Augusto (Guisto) Selvelli (1866 -1943), Oscar Detye (?-?), Paul Cervati (1815-1897), Giuseppe Joseph Parisi (1814-1885), Alessandro Voltan(1853-1941), nam-ı diğer Macar Tevfik (Yıldırım, 2021: 24), Bartolomeo Berti Pisani (1811-1893), Augusto Lombardi (1844-1913), François Lombardi (1865-1904), Joseph C. Lombardi (?-?), Anna Grosser Rilke (1853-1938), G.C. Carikiopoulo (?-?) Osmanlı İmparatorluğundaki piyano eğitmenleridir (Güzel, 2020). Hegey, Radeaglia, Adinolfi (Yedig, 2021: 173) ve Mercenier'i İstanbul'da piyanoya ilgi duyanlara eğitim veren isimler olarak sıralanmış, ayrıca Dikran Çuhacıyan'ın saray dışında özel piyano dersleri verdiği eklenmiştir (Fenmen, 1947: 140,143). Matmazel Mevazil Dilbenciyan'ın 1894 yılına ait gazete ilanında piyano dersi verdiğine dair bilgi bulunmaktadır (İlyaz ve Alpagut, 2021: 14). Edgar Manas (1875-1964)'ın, Nişantaşı'ndaki evinde özel piyano dersi verdiğini Sabah gazetesine verdiği ilandan öğrenmekteyiz (Alimdar, 2016: 312).

2.3. Osmanlı İmparatorluğu Başkentinde Piyano Dersi Veren Okullar ve Eğitmenleri

1902 yılında bestelenmiş Karnik Garmıryan Efendi'nin Uşşak Kantosunun güftesi İstanbul'da yaşayan hanımların piyanoya yoğun ilgisini ispatlar niteliktedir:

Gelip böyle duruşun

Naz ile oturuşun

O güzel parmakların

Piyanoya vuruşun

Gözümde hep hayali

Unutamam o hali

(Alimdar, 2016: 311).

Şark Ticaret Yıllıklarının 1868-1925 kayıtlarına göre, İstanbul'da 28 piyano öğretmeni görev yapmaktaydı (Alimdar,2016: 197-198).

Mekteb-i Sultani'de 1881 yılında piyano dersi verildiği eğitmenin adının Avadis Havarsenciyan olduğu bilinmektedir (Alimdar, 2016: 318). Sultan Ahmet döneminde İnas Rüşdiyesi'nde Madam Dalyaço, Çağaloğlu Kız Sanayi mektebinde Madam Aleksander, Dersaadet Kız Sanayi Mektebinde Matmazel Henli, Üsküdar Kız Sanayi Mektebinde Madam Haliçka piyano dersleri vermiştir. Amerikan kız kolejinde Madam Olga, Beyoğlu Rum kız

okulunda Alman asıllı Matmazel von Kamerluhern çalışmıştır (Güzel, 2020: 39). Hamidiye Mektebi'nin kız bölümde piyano eğitmeni Emine Hanım'dır (Alimdar, 2016: 318).

Beyoğlu Ensesiz Sokak civarında 1884 yılları esnasında Alman müzisyen Paul Lange (1865-1920) piyano eğitimi veren özel bir okul açmıştır (Güzel, 2020: 26). Okulda Leopold Branse'de piyano dersi vermiştir (Alimdar, 2016: 323). 17 Mayıs 1884 tarihli arşiv niteliğindeki belgede görüldüğü üzere İstanbul Kız Sanayi Mektebi'nde piyano öğretmenleri eğitim vermiştir (Güzel, 2020: 23). İdadi ve Sultani mekteplerinin (Lise dengi okullar) ders programlarında piyano eğitimi yapıldığı tespit edilmiştir. Ders programında haftada bir gün müzik dersleri olan Darü'lmuallim ve Darü'lmuallimat okullarında piyano eğitimi de verilmiştir (Güzel, 2020: 29). Darulmuallimin and Darulmuallimat okulları ilk (İbtidai), orta (Rüşdiye) ve yüksek (Aliye) olarak bölümlere ayrılmıştı (Özden, 2016: 1096). Darülmualimat'ta Refia hanım ders vermekteydi (Alimdar, 2016: 318). Müzik öğretmenleri hazırlık sınıfında haftada iki saat piyano dersi yapmakta idiler. Kayıtlarda müzik teorisi, şan (Gına), keman derslerinden de bahsedilmektedir. *Yüksek (Aliye) bölümünde müzik derslerini Süreyya Bey, keman derslerini Kevser Hanım ve piyano derslerini (?) Hanım'ın verdiği kaynaklarda ortaya çıkarılmıştır* (Özden, 2016: 1097). Öğretmen ve kız okullarına öğretmen yetiştirilmek üzere açılan okullarda müzik dersine verilen önem 1800'lü yıllarda başlamıştı.

Şu anki ismi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olan Sanayi-i Nefise mektebinde diğer mekteplerden farklı olarak piyano derslerinin de yapıldığı bir müzik sınıfı bulunmaktaydı. Üsküdar'da kurulmuş Kız Sanayi Mektebi'nde müzik derslerinin yanında keman ve piyano derslerinin verildiği de belgelenmiştir. Osmanlı devletinde kurulmuş olan ilk konservatuar 1914 yılında İstanbul Belediye Başkanı Cemil Paşanın (Topuzlu) katkısı ile açılmış Dârü'lbedâyi Osmani'dir. İstanbul Koska'daki bir binada cemiyet şeklinde açılan okul, Çemberlitaş'ta bir başka binaya taşınmış ancak daha sonra kapanmıştır. Nağmeler Evi anlamına gelen Dârü'lhelhan, yönetmeliğini Yusuf Ziya Paşa başkanlığındaki müzik encümeninin hazırladığı beş yıllık ilk resmi ve sistemli müzik okuludur. Maarif-i Umûmiye Nezâreti tarafından 1917 yılı Ocak ayında açılmıştır. (Güzel, 2020: 29-30-31). Dârül Elhan'da kemençe, kanun, ud gibi Klasik Türk Müziği enstrüman dersleri de verilmekteydi.

Tablo.1. 1899-1900 Yılları Arasında İstanbul'daki Kız Okullarında Piyano Öğretmeni Sayısı

Okul Adı	Piyano Öğretmeni
Mirgün İnas Rüşdiyesi	1
Sultanahmet İnas Rüşdiyesi	1
Kız Sanayi Mektebi (Cağaloğlu)	1
Dersaadet Kız Sanayi Mektebi	1
Üsküdar Kız Sanayi Mektebi	1
Darülmualimat	1
Hamidiye Mektebi Kız Kısmı	1
Toplam	7

Kaynak: Selçuk Alimdar, Osmanlı'da Batı Müziği. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Sayfa 315, 2016.

Tablodan da anlaşıldığı üzere, tüm okullarda birer piyano öğretmeni görevlendirilmiştir.

2.4. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Piyano Öğrenilen Kurumların Kuruluşu

Darülelhan adı 1926'da (Yıldırım, 2021: 30) İstanbul Konservatuarı'na dönüşmüş, öğrenim Beşiktaş'ta yatılı ve Beyoğlu'nda yatısız bölümleriyle yarı zamanlı ve tam zamanlı olarak eğitime devam etmiştir. 20 Ocak 1927'de İstanbul Belediye Konservatuarı adını almıştır (Kolukırcık, 2015: 65). 1 Eylül 1924 yılında Ankara'da kurulan Musiki Muallim mektebi, 1938-39 yılları arasında Gazi Eğitim bünyesine katılmıştır (Alpaslan ve Gökdemir, 2019: 287). Bu okulda hem yatılı hem gündüzlü olarak eğitim verilmekteydi. Her iki kurumda da öğrenciler keman, piyano, flüt ve viyolonselden birini öğrenmekteydiler (Tangülü ve Becerikli, 2020: 461).

2.5. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Piyano Eğitimcileri

Dârül Elhan 1923'te yeniden açılmıştır. Kadrosunda bulunan Hegei, Sadri Bey, Nezihe Hanım ve Radeğlia piyano dersleri vermekteydi. Radehliya Efendi de piyano hocalarından biriydi (Kolukırcık, 2015: 48). İstanbul'da Cemal Reşit Rey (1904-1985) ve Ferdi Ştatzer (1906-1974) piyano eğitimi denilince akları gelen önemli iki isim idi. Cemal Reşit Rey, 1923'te, Ferdi Statzer 1927'de göreve başlamışlardı (Kodak ve Demirbatır, 2008: 92). Ve 1932 yılında İstanbul Belediye Konservatuarı adını alan Dârül Elhan'da yukarıda sayılı isimlerin dışında Ömer Refik Yaltkaya da eğitimlik yapmıştır (Andak,1979: 1).

Ferhunde Erkin (1909-2007) ve Mithat Fenmen (1916-1982) Ankara Musiki Muallim Mektebi'ne piyano öğretmeni olarak atanmış değerli isimler idi (Çimen, 2004:1). İstanbul ve Ankara'da birçok öğrenci yetiştiren eğitimcilerimiz konservatuarlar kurulduktan sonra da görevlerine devam etmiş, aynı zamanda müzik kariyerlerini sürdürmüşlerdir (Kodak ve Demirbatır, 2008: 93).

3. SONUÇ

Türkiye’de piyano eğitimi ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu zamanında yurt dışından gelen hocaların sarayda bulunması ile başlamıştır. 19.yüzyılın sonlarında sarayda piyano dersi alan sultanların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. İlk açılan müzik okulları ile piyano dersine talepler artmıştır. İstanbul’da piyano öğrenmek için birden fazla okula müracaat imkanı doğmuştur. Cumhuriyet kurulmadan önce İstanbul’da İna d’Antonini, Adnan Hilmi, Miss Kennedy, Della Tona, Mme Hege, Mme Voskow, Adinolfi dersler vermekteydiler. İstanbul ve Ankara’da Cumhuriyetin kurulması ile açılan konservatuar ve öğretmen okullarının ilk eğitimcileri, Bedia Dölener, Saime Eren, Ferhunde Erkin, Rana Erksan, Mithat Fenmen, Sadri Özozan, Cemal Reşit Rey, Ferdi Statzer, Fuad Turkey, Ömer Refik Yaltkaya, Tomris Yolaç’tır (Fenmen, 1947:157-162). Bu isimler ülkemizde piyanist yetiştirmiş değerli isimler olarak anılmaktadır.

Yetişen piyano öğrencilerinin çoğu konservatuar, Eğitim ve Güzel Sanatlar Fakültelerinde hoca olmuş, tüm deneyimlerini yeni nesle aktarmaya başlamıştır. Sanata ve müziğe olan ilgi yıllar içinde artarak çoğalmıştır. Süreç bugün de devam etmektedir. Günümüzde sayıları 200’den fazla olan bu kurumlarda dünya çapında piyano eğitimi almak mümkün olmaktadır.

KAYNAKÇA

1. Alimdar, S.(2016). *Osmanlı’da Batı Müziği*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
2. Alpaslan, E. ve Gökdemir, T.(2019). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Müzik Alanında Yurt Dışına Gönderilen Öğrenciler ve Çağdaş Türk Müziğine Etkileri: İdil Biret ve Suna Kan Örneği, *Asia Minor Studies*, Cilt 7 Sayı 2, 282-298.
3. Andak, S. (1979). Ferdi Statzer ve Konservatuarda Piyano Eğitimi. *Cumhuriyet Gazetesi*. İstanbul Şehir Üniversitesi Kütüphanesi Taha Toros Arşivi.
4. Arslan, A. (2005). Müziğe başlarken. 7-14 yaş çocuk gelişimi ve eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür.
5. Baydar, K. E.(2010). *Osmanlı’nın Avrupalı Müzisyenleri*. İstanbul: Kapı Yayınları.
6. Büyükturan, N. (2021).Saraydaki Piyano Sesi. Bir Dünya Bir Müzik Saraydaki Piyano Sesi. *TRT Aylık Müzik Dergisi*. Sayı 62, Şubat-Mart.14-17.
7. Çimen, G. (2004). *Musiki Muallim Mektebinden Günümüze Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Piyano Eğitimi*. 1924-2004 Musiki Muallim Mektebinden Günümüze Müzik Öğretmeni Yetiştirme Sempozyumu Bildirisi,1-9. Isparta.
8. Ergin, N. (1999). *Yıldız Sarayında Müzik. Abdülhamid II Dönemi*. Ankara: T.C.Kültür Bakanlığı Osmanlı Eserleri.
9. Fenmen, M.(1947).*Piyanistin Kitabı*. Ankara: Akba Kitabevi.
10. Güzel, A.(2020). *XIX.Yüzyılda Sultanın Mülkünde Piyano*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
11. İlyaz, K, Y. ve Alpagut, U. (2021). Osmanlı’da Piyanonun Önemi ve Piyano Yapım Onarım Girişimleri. *TRT Aylık Müzik Dergisi*. Sayı 62, Şubat-Mart.12-13.
12. Kaygısız, M.(2000).Türklerde Müzik. İstanbul: Kaynak Yayınları.
13. Kodak, E. ve Demirbatır, R. E. (2008).Cumhuriyet Döneminde Yetişen Solist Piyanistlerimizin Piyano Eğitimi Üzerine Görüşlerine İlişkin Bir Araştırma *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Volume 21. Issue 1, 91-109.
14. Kolukırık, K. (2015).*Türk Müzik Tarihinde Darül-Elhan ve Darül-Elhan Mecmuası*. Ankara: Barış Kitap.
15. Kosal, V. (2001).*Osmanlı’da Klasik Batı Müziği*. İstanbul: Ekobasım Yayıncılık.
16. Özden, E. (2016). Music in Ottoman Higher Education. *Rast Müzikoloji Dergisi*, Cilt IV, Sayı 1 s.1093-1099.
17. Tangülü, Z. ve Becerikli, S.(2020). Musiki Muallim Mektebi (1924-1937), *Asia Minor Studies*, Cilt 8 Sayı 2, 458-466.
18. Yedig, S. (2021).*Piyano Çalmak Güzelliklerde Yaşamaktır Ayşegül Sarıca*. Onur Ödülü Altın Madalyası Sahipleri Dizisi No.31Ankara: Sevda-Cenap And Müzik Vakfı Yayınları.

19. Yıldırım, Ü. (2021).Doç. Dr. Evren Kutlay ile Saraylardan Yükselen Piyano Sesleri. Söyleşi. *TRT Aylık Müzik Dergisi*. Sayı 62, Şubat-Mart.22-27.
20. Yıldırım, Ü. (2021).Söyleşi. Mine Mucur'la Geçmişten Günümüze Piyano. Söyleşi. *TRT Aylık Müzik Dergisi*. Sayı 62, Şubat-Mart. 28-32.